

isak crnogorski

POSLEDNJI DAN MIHAILA SIMIĆA

Aliji Hodžiću, prijatelju

Ljudi smo, Jovane Petroviću, i zbog toga ti uvek pišem iz belog sveta. Ti si u zavičaju. Lepo ti je. Gaziš svoju zemlju. Dišeš svoj vazduh. Izbacuješ iz pluća dim od svog duvana. Jedeš svoje rotkve. Okopavaš svoj vinograd. Služiš se bukovom štakom iz svoje šume. Moj Jovane Petroviću, ti lepo živiš. Bogami, lepo. Pametno su prošle tvoje godine. Osamdeset godina. Pametno! A ja, Jovane Petroviću, šta sam ja učinio? Ništa. Ništa. Ja sam, Jovane Petroviću, potpuno osećao. Živi mrtvac. Bole me kosti. Noge. Ruke. Ni u crkvu, bar da pripalim lojanicu za pokoj naših duša, ne mogu. Nigde. Samo sedim, kraj prozora, i posmatram svet. Ljudi prolaze ulicom. Smeju se. Pljuju po pločniku, a ja, Jovane Petroviću, samo u nošu, kraj kreveta. Dobro je da imam i nju! Gledam, dole, svet nepoznat. Nigde ni jednog mog prijatelja. Učini mi se, ponekad, da vidim tebe i Dušana Pavlovića. Idete ulicom, kašljucate, a Dušan Pavlović priča viceve. Ti štakom nabadaš, a glava ti visoko gore. Ličiš mi na momka, Jovane Petroviću, pa se smešim od sreće. Onda, vidim, Dušan Pavlović se smeje, a ti ćutiš. Izgubio si, zacelo, partiju šaha. Dušan Pavlović veli: Ce-tri! Ce-tri! Ja odozgo sve vidim lepo. Trknem do ormara i pažljivo uzmem one karte iz trideset četvrte. Mislim da vas zovnem na preferans, ali, vidim, vas nema. Bude mi žao, Jovane Petroviću. A znam, onda: nije vas ni bilo. Izlapeo sam. Ali karte čuvam. Za preferans i fircik su dušu dale. Ne igram ni sa Etjenom iz „Medrana” sa kartama iz naše zemlje. Nisu te karte za beli svet. Etjen uvek donosi svoje i uvek me pobeđuje. Stari cirkuski lisac! Verovatno vara. A kako bi me, reci, Jovane Petroviću, on vazda u životu pobeđivao? Ne možeš, čoveče, uvek gubiti! Ako sam izgubio zemlju i imetak, ne moram gubiti na kartama. Ja ne igram sa nikim, sem sa Etjenom. Možda bih nekog drugog i pobeđio, ali je kasno da menjam partnera. Ostario sam i umreću, zasigurno. To mi ne može izmaći. A ne вреди da napustim Etjena. I on će uskoro umreti.

Jovane Petroviću, pre neki dan pročitam u novinama da kod vas vlada neka bolest. To je gadno. Poumiraću narod. Ne znam da li jedete beli luk, ali je on zdrav. I povrće, što više povrća i voća. Vitaminii obaraju bolest. Treba se dobro hraniti. U hrani je sve. Jovane Petroviću, pa i mi. A opet, za nas starce nije toliko ni važno. Mi ćemo i onako odapeti! Jeste, Jovane Petroviću, ali se mi ne damo. Nismo ni mi mačji kašalj. Nemoj misliti da te vredam, no se meni ipak čini da smo mi jaka rasa. Jeste, bogami, mi Balkanci smo kao konji. Sve podnesemo. Ali, na hranu treba paziti. Treba za ručkom biti lagan i popiti samo jednu čašu vina. Samo čašu crnog vina. Ili špricer. To mu se isto uhvati. Posle večere malo mleka ili čaj. Malo mleka ili čaj. E, čaj, Jovane Petroviću! Sećaš se kad smo pili tridesete kod gospodina Radića samovar? Divna vremena, čoveče! Gospođa Jevdokija (beše li ona rodom iz Kijeva ili Prskova?) je bila pravi majstor za samovar. Kao Dušan Pavlović u šahu. A samovar se puši dok mi pričamo o Aleksandru i Mariji. Zbilja, Jovane Petroviću, gde je sad Aleksandar, gde je sad Marija? Ja često mislim o njima. Znaš, stari se i misli o onome svetu. Ti verovatno sve o tome znaš, ali ćutiš. No, pričaćemo mi. Blizi se naš susret, Jovane moj. A videću i Aleksandra. Videću i Mariju. Gde li je umro Aleksandar? Gde Marija? Ja mislim, mada ništa ne znam, da je onde gde je umro Aleksandar, umrla i Marija. Oni nisu mogli jedno bez drugog.

Držim u rukama ono tvoje pismo iz trideset druge. Javljaš mi: oženio ti se sin, Stevan. Uzeo kćer Dušana Pavlovića. To je bilo lepo. Znaš, Jovane Petroviću, ja sam tvog sina držao, dok je bio ovolicki, na kolenima, i pevao mu narodne pesme. Ali ja sam otišao u beli svet i on me je verovatno zaboravio. Danas se mene i ne seća. To su godine, čoveče! Nikada nisam osobito voleo alkohol, ali nešto moram da ti priznam: kada sam dobio to pismo od tebe, ja sam se napio kao majka. Sećam se, kao da je danas bilo. Išao sam ulicama, besciljno, i čitao ga. Skoro naglas. To je bilo 15. juna 1932. godine. Jeste, Jovane Petroviću. Prođem kraj zlatne galerije Žorž Mali, Pikaso tamo ima neku veliku izložbu, sjatio se svet, viče: Pikaso izlaže 236 platna, razne epohe, plava, ružičasta, kubistička, klasična! Sećam se dobro. Svet viče, beli svet, a ja se smejem od radosti za tvog Stevana. Svratim u prvu kavanu, skoro bordel, da oprostiš, i napijem se. Moram da ti priznam da me je neko posle isterao, ali ne znam ko. Da sam samo znao! Držim tu tvoje pismo, Jovane Petroviću, čitam ga i vidim: prokockao sam ja svoj život. Ni dece, ni spomena. Sam u belom svetu. Moj Jovane Petroviću, da bar imam novaca da me neko prebaci u zemlju, pa da umrem. Da tražim novaca od tebe ili nekog iz zemlje, čini mi se, ne вреди. Vi u socijalizmu ste, čujem, siromašni. Možda ne bi mogli ni da me pokopate. A ne bih ja umro! Stari sam ja špiclov! Disao bih svoj vazduh. Lovio svoje ribe! Gazio bih, čoveče, svojim žitom i detelinom.

Sinoć, usnim tebe i Dušana Pavlovića. Obukli se lepo i dolazite na moja vrata. Dušan Pavlović, doteran kao i uvek, sa leptir kravatom a brkove očesljao, uvio, sija se. Igramo preferans sa onim kartama što si mi ih poslao trideset četvrte. I verovao mi ili ne, ja vas prvi put u životu pobeđim. (Posle mi je bilo žao, Jovane Petroviću. Setim se da je Dušan Pavlović davno umro.) Nakon preferansa, Dušan Pavlović nam je pričao o šahu i stalno te izazivao, ali si ti mudar. „Ma, pobeđićeš me u šahu, Dušane, ali ću ja tebe posle tući u svemu drugom. Inadživeću te, Dušane. Ti mnogo misliš i ne možeš dugo živeti kao ja. Bolji sam!” Kažeš mu. A on se, zamisli, nije naljutio. Znao je, Jovane Petroviću, da će umreti pre tebe. Najposle, kod mene smo pojeli pile i popili po čašu vina. Svi po jednu čašu vina. Samo po jednu nakon ručka. Ja i ti smo pokidali jadac. Onda, sanjam dalje, obučem se i ja i odem kod gospodina Radića na samovar. Opet smo pričali o Aleksandru i Mariji, a gospođa Jevdokija, pošto nam je dala samovar, veli: „Znate li da su se naše stare sluge, Aleksandar i Marija, juče u crkvi venčali. U svojoj šestdesetoj godini, gospodine Simiću.” „Ma, nije moguće”, kažem ja. A na vratima: stoje Aleksandar i Marija, u belom. Kao anđeli. Tu mi se prekine san, Jovane Petroviću. Pa se sad pitam: zbilja, gde li je sad Aleksandar, gde li je sad Marija. Možda su živi. Možda imaju sto i više godina. Eh, kada se setim Aleksandra i Marije...

Osećam, umreću u belom svetu. Ne dam se, ali biće skoro. Svi su, zaboga, Jovane Petroviću, poumirali. Svodim, najzad, račune, pa ti moram priznati da sam ovde voleo jednu ženu. Ne smeje se, čoveče, i ona je mene volela i, ako hoćeš da znaš, bili smo lep par. Uveče smo šetali Bulonjskom šumom i ja sam joj pričao o tebi i Dušanu Pavloviću. Ona je želela da vas upozna. Ja sam joj pričao samo o vama. Veruj mi, Jovane. Nismo ništa radili da ne вреди, samo sam je ponekad ljubio. I ona mene. Pričala mi je uvek o nekom svom rođaku koji je živeo u Kanadi i slao joj pakete. Oblačila je vazda neku crnu haljinu, prvu haljinu koju je dobila od rođaka iz Kanade. Jednom mi je rekla: „Zamislite, ja sam kao dete čuvala ovce u francuskim Alpima, ali nikada nisam mislila o ovčjim očima. Tek danas pročitam da ovce imaju takve oči da im se vidna polja ne poklapaju. Piše da vide dva sveta — desni i levi. Zamislite, kao i ja!” Znaš, Jovane Petroviću, ona je bila razroka i nosila je naočari. Ali se nije stidela. Bila je prirodna. To Dušan Pavlović i ti ne možete da svarište. Umrla je davno. Pokopali su je u crnoj haljini koju je dobila od rođaka iz Kanade. Ona je bila jedina moja devojka. Jeste, Jovane Petroviću. Ja nisam dozvoljavao da se sa njom ikom zabavlja ili sprda zbog očiju. Bio sam ljubomoran. Eto, Jovane Petroviću, eto. Mi smo ljudi i razumemo se, mada nas deli beli svet.

Hteo bih, Jovane, da prestanem misliti o njoj, ali ne mogu. Jednom, Jovane Petroviću, šetamo nas dvoje nekim ulicama na Monparnasu, i ona veli: „Zamislite, gospodine Mišel (nije umela da izgovori MIHAILO, pa sam joj dozvolio da me zove Mišel, ili, skraćeno, gospodin Miš), zamislite, ko sad vi u vašoj zemlji, a vetar duva. A vetar duva.” Ja se začudim: „A zašto: vetar duva?” „Pa, kaže mi ona, vetar uvek prijatno duva kad ste u rodnom kraju. Šetate kroz šumu, vetar duva u krošnje drveća, fijuče, onda se osećate jaki i gorostasni. Znate, ja ne volim vetar u Parizu. Nekako je hladan i čovek zna da je to tuđi vetar. Poznavala sam jednog starog Rusa. Živeo je u mom komšiluku. Kada je duvao vetar, on je zatvarao prozore i spuštao roletne. Nama je pričao da vetar u Parizu truje. Stepa, stepa, stepa, govorio je. Kada vetar duva u stepi, čovek peva i ljubi ženu. Rekao je da se najbolja deca prave u stepama, dok vetar duva (ona se ovde zacrvenela i pogledala preda se, u pločnik). Nikad nisam videla čoveka koji sa većim žarom i ushićenjem priča o zavičaju i stepi od Fjodora Ivanića.” Pametna žena, Jovane Petroviću. Zna da te probudi. Tri noći sam posle sanjao nju i mene u nečasnim poslovima. Duva vetar kroz moju šumu, a ja i ona goli, lepi, snažni, pa trčimo između drveća, celivamo se, svaka pora na koži ti užarena, krv plamti. Rog, u snu, nabrekao, a njoj, vidim, palo lišće među grudi, kosa joj vijori, bela, kršna, sva rascvetala, prava žena. Uхватim je, obalim i taman da je objubim, a san se razbije, vidim krevet, otvoren prozor, duva vetar, u Parizu. Ne lažem te, Jovane Petroviću, Sramota me je i priznao sam ti. Kao prijatelj prijatelju.

A, u stvari, šta je sa mnom? Ništa. Vežan za krevet, gledam: svet prolazi ulicama, žuri, pljuje, jede, galami.

Od mene, Jovane Petroviću, ništa. Ostario, raznežio se. Bogami, ti nemaš pojma kako se čovek razneži kada je daleko od svoje kuće, svog žita, šume, reke, pojate, klozeta, svinjskog đubra, vode, cvetca. Ti nemaš pojma, odista. Ponekad, pomislim, raznežen, kako se ne bih trebao prezivati Simić, već Labudović ili Golubović. To mi odgovara, Jovane Petroviću, To: Mihailo Labudović. Ti i Dušan Pavlović ste mi govorili neprestano da sam kao kakva žena, da me sve boli, da patim. Ja, čoveče, i patim ali sam nežan. A kako i ne bih bio nežan, reci mi, Jovane Petroviću? Nemam nikog, u belom sam svetlu, stranac. U zemlju da se vratim — nemam novaca. Sramota me je i da se vratim, još nije sprana ljaga sa mog imena, zasi-gurno. Možda i sad neko priča da sam ja silovao Magdalenu Urošević tridesete godine, a, bogami, nisam. Prošle su silne godine od toga. Ono, zaistinu, niko mi nije rekao u lice da sam Magdalenu ja silovao, ali se šušalo. Šušalo se. A tu Magdalenu ja nisam skoro ni poznavao. Onda, sećaš se, govorili su neki da kod nas postoji izdajnik. Možda su mislili da sam ja izdajnik. Sećaš se, Jovane Petroviću, te godine je bilo puno gadnih stvari. Možda ljudi misle da sam ja sve to poradio. Poradio, pa se izgubio u vidu vodene pare u beli svet! Ha, reci, ogovaraju me! Ne laži me, Jovane Petroviću, znam da me ogovaraju i pričaju svašta! Ali, to je moj narod. Šta mu ja mogu? A ja, u stvari, nisam ništa rdavo uradio. Samo sam, sećaš se, igrao preferans i fircik i vazda gubio. Neprestano sam gubio u životu. Ništa nisam napravio. Ništa nisam učinio. Čega sam se god doticao to je bilo sitno i loše. „Pogledajte, eno ga Mihailo Simić, grobarov sin. Jadan i slab ko žaba!” Dovikivali su mi na ulici. Znam i kako su me olajavali: „Mihailo Simić je žena. Mihailo Simić je kukavica. Nikad nije Mihailo Simić nosio pušku i išao u rat. Mihailo Simić će uskoro umreti i otac će ga pokopati. Niko neće Mihailu Simiću na grob pripaliti sveću, samo će se gradski džukci pišati na tri noge!” Šipak, Jovane Petroviću, ja sam ih sve nadživeo! Špiclov sam ja, a ne kukavica! To su mene ljudi neprijatelji ogovarali. A svak, Jovane Petroviću, ima neprijatelje koji ga ogovaraju i prijatelje koji ga polako zaboravljaju. Nema, odista, nikog u ovom svetlu zašta bi mogao reći: ovo je ovo, ovo je ovako, basta. Ali, ja sam u mladosti, kao i ti, bio zabluden: verovao sam. Bajagi, sve pravedno i treba verovati u istinu. A gde je? Idi s milim bogom! Nema istine, dobri Jovane Petroviću, do li jedne: živ si i umireš. Živ si i umireš! U stvari, čovek i ne živi, ono čemu ide je smrt. Čovek umire. Uzmi Dušana Pavlovića. On je bio teže bolestan od mene, a umro je u velikim mukama. Mučio se. I to godinama. Šta je imao u životu? Kćer koju je tvoj sin oženio. Šta još? Ništa, samo je tebe stalno tukao u šahu. Zbilja, Jovane Petroviću, ti si slab šahista. Slab, vala! Neprestano te je Dušan Pavlović iz prve ruke mario. Šta god ti igrao, kako god se otvarao, on ti je nalazio rupu i uvlačio se. Ti si pun rupa, kao sir. A opet, imao si više sreće. Nadživeo si ga, iskotio decu, nagrnuo kapital, nekretninu i sačuvao dukate kao malo koji majčin sin u socijalizmu. I zeznuo si ga: njegova kćer je u tvom domu, sahranio si ga i podigao mu spomenik na tvojoj zemlji... Ali, ipak, bolje ste se vas dvojica probili od mene. Ja neću imati ni groba. Neće ni znati ko sam kad umrem. Dok me nađu, ja ću satrunuti i ubazditi se.

Ne prkljam ja, Jovane Petroviću, i ne zavidim vam. To se ja sa sobom sračunavam. Ja sam ništa. Ništak. Imam špil karata iz trideset četvrte i nošu. S kartama ne igram. U nošu pljujem. Niko mi ne dolazi sem cirkusanta Etjena. Našla vreća zakrpu, kažeš. E, nije, bogami, ja i Etjen smo silan par. Jeste, tuče me uvek sa njegovim kartama, može me i izbiti. Ali mi pričamo. Pričamo. Kao i moja devojka i Etjen je poznavao Ruse, čak je i bio u Rusiji. Uvek mi priča o ruskim piscima i kozacima. Najviše mi je pričao o Ivanu Aleksijeviču. Posebno mu se dopadala Bunjinova pripovetka Aleksej Aleksejević. Znao ju je napamet i uvek bi počinjao: „Besmislena, neverovatna vest: umro je Aleksej Aleksejević. A znaš li, Mišel Simik, kako je umro? Nikako! Ha-ha-ha! U fijakeru! Rуска smrt! Ali lepa, Mišel Simik! Imao je masu prijatelja u životu, tom vražjem svinjskom brlogu, a nijedan od tih prijatelja ga se neće setiti ni tri dana nakon smrti. Na sahrani, moj Mišel Simik, jedva su čekali da se ta glupost završi i da popuše cigaretu. Tako ćemo i mi završiti. Ali — Aleksej Aleksejević, to je divno! Ha-ha-ha! C'est très joliment! Très-Haut?, kakav je svinjac ovaj život!” Jovane Petroviću, Etjen je načitan. Stalno nosi po neku knjigu u džepu od kaputa. „Većina knjiga, ipak, ne valja baš mnogo. Pisci su ti, da znaš, seronje. Postoje tri vrste nužde: mala, velika i ta nužda za pisanjem”. Izvini, Jovane Petroviću, ali on za sve tako govori. Da to kažemo kod gospodina Radića, na samovaru, zgražavao bi se. Svak bi se zgražavao, ali, priznajem, Etjen je više živ i pametan čovek od svih nas, pa i od Dušana Pavlovića. Šta smo mi čitali? Čime smo se bavili? Ničim. Igrali smo preferans, a Dušan Pavlović je ranio, kao pevac, sa šahom pod miškom. Ja sam, međutim, čitao. Terao me je Etjen. Išao sam na izložbe. On mi je pričao o Pikasovim slikama, o svemu. Lično sam video Žorža Braka. Ali, šta da ti pričam, kad ih ti ne znaš. No, i to prođe, Jovane Petroviću, ostane smrt. Ništa ne valja baš mnogo.

Danas, oko podne, Jovane Petroviću, dolazi mi gazda. Ne kuca. Ne skida cipele. Vidim, nosi u ruci ključeve i priznanice. „Sedite rospodine Gob-Muš. Izvolite”, kažem. Oko vrata mu veliki krst, na pantalonama kita, opuštena, stara. Trese mu se dok, prilazi stolici i seda. „Kita vam je olinjala”, kažem. „U pravu ste, Simik. Dođavola, vi Jugoslaveni ste uvek u pravu. Kod vas, u zemlji, događaju se čuda. Osvajači! Partisane, moja kita je stara. Patati et patata! Nekađ mi je služila kao ukras, a sad — ništa!” Rekoh mu da nisam partisane, da sam, kao što dobro zna, otišao tridesete je Jugoslavije. „Ma jesi! Svi ste vi partisanes. Da živim u Jugoslaviji umro bih od gladi, jer ne volim da radim. Ovde imam kućerinu. Izdajem, franak pada kao lud!” U podrumu, Jovane Petroviću, gospodin Gob-Muš ima stotine litara kruškovače i neprestano je pijan.

Pijanica, le poivrot, to mi se gadi, uistinu. Po stanarinu dolazi na kraju svakog meseca. Plaćamo unazad. To je jedna od njegovih ludosti. On, međutim, nije bezazlen. Od dobro držećih stanara, kao protivuslugu, traži pet dana rada na njegovom imanju u okolini Liona. C'est très joliment! Ja sam i tamo ostavljao kosti. „Da rešimo za ovaj mesec, gospodine Simik. Platite i potpišite.” Ja odgadam do ormara i izvadim pare. Brojim prvo ja, onda on. Potom potpišem: Mihailo Simić, a on: Georges Gobe-Mouches. (Prezime mu je, Jovane Petroviću, vrlo smešno, kao i on, uostalom. Kod nas bi značilo: Đorđe Muholovka!) Na vratima kaže: „On les aura! Pobedićemo ih!” „Koga?” Pitam ja. „Space, Simik! Bolje narodne pesme mi imamo!” Kita, valjda od svilenih konaca, koja je nekad služila kao ukras, ili za ključeve sa specijalnom svrhom, klata mu se. Odlazi, ne pozdravlja, lupa vratima. Takav mi je život, Jovane Petroviću. I reci mi, kakva vajda od mene. Nikakva. Ništa. Ja sam ti, Jovane Petroviću, uzaludan čovek. Ali sam barem živ. Ne dam se. Neće me baš tako lako oboriti. Odupreću se! Svim silama. Ja sam žilav! Ha, Jovane Petroviću, sav sam od žila. Gnjljih, bolesnih, bespotrebnih. Ha!

Nakon gospodina Žorža Gob-Muša, došla je kod mene brkata portirka-kuvarica Luizeta i donela mi ručak. Slab ručak. Nekakva čorba sa kravetinom ili konjetinom i malo krompira. „Sve pojedite, gospodine Simik. Sve do dna. Večere nema. Umire mi ujak, pa moram da vidim kako ispušta dušu.” Usula je u tanjir, plaknula aluminijske kašike i oškrinula vrata: „Do videnja!” Meni je, Jovane Petroviću, bilo teško da jedem. Jedan čovek umire, a ja jedem. Gde si to video, sem u balkanskim zemljama Bosni i Crnoj Gori? Uzmem kašiku, dve, a zalogaj zastaje u grlu. Ne ide. Popijem malo vina. Ne ide. Popijem čašu vina. Ne ide. Odem nekako do ormara i tamo ostavim jelo. Možda ću moći sutra ujutru, a ko zna, opet, da li ću dočekati jutro. Padne mi na pamet jedna rečenica iz bogate riznice Etjenovih bezobraznih misli: „Neizvesnost je kao kurva: ne znaš kakav ćeš triper dobiti, a svaki je, pak rdav po tebe.” Potom i sam pokušam da mislim nešto rdavo i bezobrazno, ali — sve što smislim, vrti se oko moje smrti. Mislim: gotovo je, umreću. I setim se Alekseja Aleksejevića.

Učini mi se, Jovane Petroviću, da ja, u stvari, odnekud poznajem Alekseja Aleksejevića. U Jugoslaviji, znam, nisam ga poznavao zato što nisam mislio o smrti, mada su moji Balkanci oko mene umirali kao pacovi i kotili se kao pacovi. Da nije Aleksejević onaj čovek što vazda greši vrata svoje sobe i ulazi u moju? Onaj u crnom odelu, bleđ i sa praznim pogledom očiju? Pitam se, Jovane Petroviću, da li je stvarno on, jer mi je taj Aleksej Aleksejević prišao k srcu kao niko. Kao da sam stalno sa njim. Kao da me stalno gleda. Zapravo, da gleda kroz mene. Sećam se, prvi put je taj čovek u crnom odelu ušao pre dvadeset dana, predveče. Otvorio je lagano vrata. Ušao. Pogledao me zeleno-plavim očima, a meni se učinilo da su mu oči zeleno-plava stakla, providna. Pogledao po sobu. Onda rekao: „Pogrešio sam.” I otišao. Dolazio je od tada svaki dan, predveče. Govorio je samo ono „pogrešio sam” i odlazio ne rekavši „do videnja” ili „laku noć”. Sinoć, međutim, rekao je: „Kako to da stalno grešim? Sutra naveče moramo se upoznati. Laku noć!” Čudno je to sa tim mojim Aleksejem Aleksejevićem, Jovane. Opet da je to on, mogu i sumnjati, jer on stanuje u Konjušenoj ulici, a ovo je sasvim deseta. Možda, Jovane Petroviću, čovek u crnom odelu i nije Aleksejević, već, možda, ja to poznajem Aleksandra i Mariju, pa mi se čini da znam Alekseja Aleksejevića. Odista, kad god pomislim na Aleksandra i Mariju ja pobledim. Osetim: umreću.

Okolo tri je došao bivši klovn Etjen i rekao; „Danas sam u jednom novinama pročitao reportažu u kojoj piše da se u Jugoslaviji lepo živi. Piše: svega u izobilju.” Ja se nasmešim, Jovane Petroviću, i kažem: „To nije nimalo čudno. U mojoj zemlji se oduvek lepo živelo. Bogata je to zemlja. Igramo preferans, on mi nešto priča, a ja mislim o svojoj bivšoj kući i bašti. Osetim kako u sobi miriše slovensko saće i medovina. Setim se tebe, Dušana Pavlovića, gospode Radić, lažnih glasina o silovanju Magdalene Urošević, i, na kraju, moje devojke iz Pariza sa balkanskim osećanjima, zdravim, krepkim i jedrim balkanskim telom i razroknim očima. I ne primetim kako Etjen, oznojen, ustaje i kaže: „Grâce à Dieu! Jedva te pobedih.”

Kad Etjen ode, osetih se ponovo prazan i jadan.

Kako mi je, to niko ne zna. Sedim kraj prozora i posmatram svet. Ljudi prolaze. Smeju se. Jedna žena vodi psa i on svaki čas zastajkuje, okreće se levo-desno i njuška. Tako se okrećem i ja, Jovane Petroviću, i njuškam i: ništa. Ništa od mene. Samo pljujem u nošu kraj kreveta. Ali, ja sam živ, a ti nisi, Jovane Petroviću, laka ti crna zemljica. Ti si mrtav. Ti si mrtav! Ja nemam nikog i zato ti pišem! Neka si mrtav. Imaš i pravo. To te je čekalo. To ti nije izmaklo. Ja sam ti rekao da ću te nadživeti.

Učini mi se, prodoše ulicom Aleksandar i Marija, oboje u belom. Kao anđeli.

„Ne vrdajte, gospodine Simiću!” Rekoše, uglas.

¹ To je vrlo divno! (prev. sa fran. autor)

² Svevišnji (fran.)

³ Tandara — mandara! (fran.)

⁴ Mihaila Simića je odista poslednjih dana progonoilo sećanje na lik Bunjinovog Alekseja Aleksejevića. Pre nego što je umro, čulo se kako viče: Ne, Alekseje Aleksejeviću! Ne! A onda: To mi nije moglo izmaći. Prvi ga je pronašao čovek u crnom odelu, nezaposleni profesor filozofije, Marsel Verdiren rasejani došljak iz Havra. Rekao je da je Mihailo Simić bio još uvek živ, ali na umoru, da je stiskao u ruci neku hartiju, da je vikao nešto na nekom stranom jeziku (srpskom, op. autora) i da je, pre nego što je za večna vremena sklopio oči, rekao na francuskom: Finir par: ma s'hère Marie et mon cher Aleksandar!

(Najzad: draga Marija i dragi Aleksandar!)

⁵ Hvala Bogu!